

Adam Brož, **Rzym i okolice**. Przewodnik turystyczny. Krajowa Agencja Wydawnicza RSW Warszawa 1984. Stran 184, 20 barevných obrazových příloh, 16 mapek v textu.

Polský průvodce po uměleckých pamětihodnostech Říma a jeho okolí, který se objevil i na našem knižním trhu, je velmi užitečnou a praktickou příručkou pro návštěvníka, jenž se rozhodl v Římě strávit minimálně 7—10 dnů. Poznávání nejvýznamnějších památek výtvarného umění od antiky až po dnešek je rozčleněno do 13 prohlídkových okruhů různé časové náročnosti. Minimální doba k jejich důkladnému zvládnutí se pohybuje od 4 do 7 hodin. Při studiu průvodce mě zaujal autorův přístup k členění jednotlivých úseků. Jsou seřazeny v koherentní celky, jež jsou vybrány tak, aby umožnily poznat nejdůležitější pamětihodnosti vybraného sektoru a respektují přítom i časovou úspornost. V tomto pečlivě seřazeném uspořádání vidím určitou kvalitu polského průvodce v porovnání s běžnými italskými bedekry zhruba stejného rozsahu, i když jinak je zřejmé, že z nich autor z velké části čerpal. Navíc byl průvodce doplněn četnými odkazy na vztahy významných polských osobností minulosti i důležité události, v nichž se polská kultura prolínala s římským prostředím.

Nakolik mohu posoudit, alespoň v částech věnovaných antickým památkám, autor se nevyvaroval několika chyb a banálních omylů. Např. na str. 10 velice podivným způsobem uvádí jednotlivé pahorky tvořící jádro republikánského Říma 5.—4. stol. p. n. l. Chyby nalézáme i v číselných údajích — např. nejsou přesně uvedeny počty exponátů ve dvou sálech Kapitolského muzea (Salla degli Imperatori a Salla dei filosofi) a dost podstatně se liší od informací ve speciálním průvodci. Rozloha vatikánského chrámu uváděná na str. 157 nečiní 151 m², ale přesně 15 160 m². Ze starších předloh autor přebírá dnes již zastaralé a nepřesné údaje týkající se například: charakteristiky tzv. Dívků z Anzia z Museo delle Terme dnes pokládané za kopii helénistického díla, zatímco dříve byla považována za řecký originál 4. stol. p. n. l. Podobně na str. 124 je obsažena dnes již zavržená hypotéza o funkci křesťanských katakomb jako útočišť při pronásledování ve 3. stol. Na str. 92 se setkáváme s nesprávnou datací vzniku dřevěného portálu basiliky Santa Sabina. Vzhledem k nejruznějším okolnostem je nepravděpodobné, že by vznikla až ve 2. pol. 5. stol. Při výkladu o lateránském baptisteriu je chybně uvedeno jméno manželky Constantina Velikého Fausty.

Z některých údajů čtenáři nemusí být zřejmé, kde se jedná o antickou a kde o pozdější památku. Takto nepřesně je charakterizován například tzv. severovský oblouk Penězoměnců (Arco degli Argentari).

V závěru knihy je zařazen i přehled turisticky atraktivních lokalit v okolí Říma (užitečné jsou údaje ke způsobu dopravy), seznam římských muzeí a galerií a jejich otevírací doba. Úplně na konci je jako příloha zařazen seznam jednotlivých umělců, s jejichž tvorbou se návštěvník Říma setká, a stručná charakteristika jejich života a díla.

Marie Pardyová

Řehoř z Toursu, **O boji králů a údělu spravedlivých**. Přeložil Jaromír Kincl, Praha, Odeon (Živá díla minulosti) 1986. S. 661.

Spis Řehoře Tourského, autora konce 6. stol., známý běžně jako „Historia Francorum“, právní historik Jar. Kincl nejen přeložil, ale opatřil i poměrně obsáhlou předmluvou (str. 7—35), poznámkami a vysvětlivkami a rejstříkem. Překladatel dal dílu titul „O boji králů a údělu spravedlivých“, neboť obvyklé označení považuje za nepatřičné; Řehoř sám dal patrně spisu název Historiarum libri decem. Kincl zdůrazňuje, že Řehoř nechtěl psát kmenovou kroniku (jako Paulus Diakonus, Beda Venerabilis nebo Isidorus ze Sevilly), nýbrž kroniku světovou, jak o tom svědčí obsah 1. knihy. V tom případě se ovšem záměr autora rozešel s výsledkem: už od konce 1. knihy nese spis všechny rysy kroniky kmenového svazu. Takové zúžení obzoru, ztotožnění franckého teritoria s celým tehdy známým kulturním světem, politická situace v tehdejší zmatené a roztržité Evropě dovolovala, ne-li vynuocovala.

Kincl překládal z moderního berlínského vydání Rudolfa Buchnera; tato edice obsahuje vedle originálu i novodobý německý překlad, jenž Kinclovi stejně jako překlad anglický a francouzský sloužil jako stálá kontrola (str. 642). Při překladatelské práci musel Kincl řešit řadu problémů nejen jazykových, a třeba říci, že je vyřešil pro účel překladu více než uspokojivě: celek je velmi dobře čtivý v tom smyslu, že odpovídá míře čtivosti originálu, čímž je splněn hlavní požadavek, jež na překlad klademe. V daném případě bylo dosažení tohoto výsledku jistě velmi obtížné, neboť Rehořův styl je sverázný a jeho převod svádí k výpůjčkám z jiných stylistických rovin; tomuto svodu dovedl překladatel odolat. Správné jsou podle mého názoru vyřešeny i parciální problémy, o nichž je řeč v Poznámce k překladu — převod místních jmen nebo užívání prézentu historického.

Několik poznámek k předmluvě, nazvané „Pamětník a svědek počátků středověku“. Není patrně správné konstatovat, že Rehořovou mateřštinou byla latina a že ovšem on sám stejně jako téměř všichni jeho současníci znali vlastní mateřský jazyk jen velmi nedokonale. Rehořovou mateřštinou byl už klasické latině hodně vzdálený sermo vulgaris, tedy spíše románština než latina (chce-li Kincl říkat romanizovaným obyvatelům Galie správně spíše Románi než Římané). Dobrou znalostí mateřského jazyka se zde patrně rozumí znalost gramatických norem klasické latiny. Ve skutečnosti jde už vlastně o dva různé jazyky a znalost klasické latiny by u Rehoře znamenala něco jiného než zdokonalení se v mateřštině. Asi tomu není tak, že měl Rehoř po celý život s latinou, zvláště psanou, nemalé těžkosti — svou latinou psal docela snadno. Co se týče jeho znalosti slavných starých římských autorů (str. 8, srv. str. 31), nemyslím, že by časté citáty z Vergilia a občasně ze Sallustia nebo Plinia znamenaly, že tyto autory by byl Rehoř četl. — Soud minulého století o jeho latině sice platí dodnes co do své konstatující složky (je to ve srovnání s klasickou latinou jazyk plný chyb a přehmatů, tedy latina „špatná“), rozhodně však ne co do hodnocení (sermo vulgaris této doby je jazykem nové kvality). Rozhodně nelze relativizovat odchylky Rehořovy latiny od klasické normy poukazem na to, že leckteré „chyby“ nemusejí pocházet přímo od něho, nýbrž od opisovačů (str. 29). Nedomnívám se ani, že by nedostatečné znalosti jazyka mohly podmínit některé osobitosti autorova projevu, jako je užívání přímé řeči nebo historického prézentu (str. 30) — Rehoř si s korektním užíváním časů a způsobů jistě nedělal valné starosti, tyto osobitosti projevu lze přičíst na vrub celkovému stylu jeho vyprávění. Kincl přece sám v předmluvě velmi správně ukazuje, že je Rehoř vynikajícím vypravěčem, že dokáže přesvědčivě evokovat atmosféru, má smysl pro zkratkovou charakteristiku osob a dovede dramaticky vypointovat líčené události (str. 15 a jinde). Proto je také otázka, do jaké míry je Rehořovo dílo spolehlivým historickým pramenem, jen jednou stránkou věci. Musíme se totiž tázat také, do jaké míry je uměleckým dílem a jaký byl vůbec pisatelův záměr: chtěl zanechat informace o historickém dění své doby, chtěl čtenáře bavit, nebo jim chtěl podat poučení spíše morální? Patrně od každého něco, na což ukazuje výstižná Kinclova formulace na str. 11 — „...aby napsal o své současnosti dějepisné dílo, které by špatnými příklady varovalo a dobrými povzbuzovalo k následování.“

V tomto smyslu psal o Rehořovi, o literární stránce jeho spisu, o vztahu mezi jeho stylem a historickou realitou, Erich Auerbach ve své Mimesi (český překlad 1968), v kapitole „Sicharius a Chammesindus“. Ukazuje, že na rozdíl od antických dějepisů nebyl Rehoř s to přehledně třídit události a náležitě je řadit, že ho však zajímají konkrétní lidé a ty, i bezprostřední události kolem nich, líčí sice bez širších souvislostí a bez ohledu na celek, ale zato velmi názorně. — A poněvadž se Kincl v předmluvě několikrát zmiňuje o vztahu Rehořova spisování k antické historiografii, nebude snad nemístné citovat zde výrazné a výstižné místo z Auerbacha (str. 97): „Klasický autor by děj uspořádal mnohem jasněji — pokud by jej vůbec popisoval. Nadhodíme-li totiž otázku, jak by ten příběh vyprávěli Caesar nebo Livius nebo Tacitus nebo dokonce Ammianus, hned na začátku si rázem velmi jasně uvědomíme: vůbec by jej nevyprávěli. Takový příběh by je a jejich čtenáře vůbec nezajímal.“

Několik poznámek k filologické a literárněhistorické stránce obsahu předmluvy nijak neubírá nanejvýš kladnému hodnocení celé Kinclovy práce: máme před sebou vynikající překlad s čtenářsky naprosto vyhovující a poučnou předmluvou.